

ZDZISLAW KACZMARCZYK, MIASTA DALMATYNSKIE DO PO CZATKU XV WIEKU

U izdanju Poljske akademije znanosti — Odsjek u Poznaniu, izdana je 1976. godine knjiga Zdzisława Kaczmarczyka »Miasta dalmatynskie do poczatku XV wieku«.

U uvodnom dijelu knjige saznajemo da je djelo naslovljeno po rimskoj pokrajini Dalmaciji, a obuhvaća sve postojeće i nepostojeće gradove današnje Jugoslavije na obalnom području, a neke koji su uže povezani u povijesnim zbivanjima, i na zagorskom području. Knjiga je podijeljena u pet velikih cjelina. To su Istra, Kvarnerski i riječki zaljev, srednja Dalmacija, južna Dalmacija i obalni pojas Crne Gore.

Svaki od gore navedenih dijelova pokazuje isti princip rada. Najprije u uvodnom dijelu o kraju koji obrađuje, autor daje najvažnije geografske značajke, demografska obilježja i glavna povijesna zbivanja važna za kraj koji obrađuje. Iz opisa gradova koji potom slijede najprije saznajemo gdje i kako je smješten, nešto o njegovu stanovništvu, a zatim i kako se razvijao od samih početaka pa do petnaestog stoljeća, iako to ne mora biti gornja vremenska granica istraživanja, budući da autor počesto svoja istraživanja proširuje i do XVI. i XVII. stoljeća, kao na primjer u Dubrovniku.

Najveća pažnja posvećena je prostornom razvoju grada tog vremena. Gdje god je to moguće, autor opisuje kako se grad razvijao od osnutka, pa do vremena kad je iz bilo kojeg razloga taj razvoj prestao ili bio usporen. Nakon prostornog pregleda grada, na red dolaze najznačajnije građevine koje daju uvid u način gradnje, stilove i pravce u arhitekturi, a kod dalmatinskih gradova oni su često isprepleteni, tj. miješaju se stari naslijeđeni utjecaji i novi koji se stvaraju u srednjoj Evropi i na Mediteranu.

Na političke i privredne odnose autor u ovom radu ne obraća osobitu pažnju, osim kad želi objasniti nastajanje i funkciju nekog od obrambenih sustava ili neku od srednjovjekovnih zgrada, važnijih u urbanističkom razvoju grada.

U ovom radu autor daje analitički pregled razvoja 142 grada, iako danas neki od njih i ne postoje. Među onima koje autor prikazuje nalaze se i mnoga mala mjesta koja nikad nisu imala veće privredno, a niti političko značenje, ali upravo ta mjesta pokazuju da je dalmatinska obala bila poprište svih važnijih kretanja u Evropi. Stoga autor smatra u zaključku da bi bilno nužno načiniti nekoliko većih sinteza povijesti dalmatinskih gradova, koje nisu načinjene do izdavanja knjige, a ni poslije.

Knjiga je opremljena mnoštvom planova gradova koji čitaocu omogućuju lakši uvid i pregled razvoja gradova. Osim planova u knjizi se nalaze i 322 fotografije koje prikazuju zanimljive dijelove nekih srednjovjekovnih zdanja, zatim najznačajnije građevine u svim gradovima na istočnoj obali Jadrana, a prikazane su i panorame pojedinih mjesta ili gradova. Na koncu knjige priloženo je i pet geografskih karata, koje shematski prikazuju regije, a u njima i mjesta o kojima se govori u tekstu. Budući da je knjiga dugo stvarana, fotografije koje se nalaze u njoj ne prikazuju uvijek pravo stanje stvari. Na primjer, one koje prikazuju Zadar snimljene su ne dugo poslije drugog

svjetskog rata, pa se na njima najveći dio Zadra vidi u ruševinama, ali to ne bi trebalo smetati onome tko čita ovu knjigu.

Knjiga je namijenjena poljskom čitaocu, te ga upoznaje s najvažnijim karakteristikama i specifičnostima istočne obale Jadrana. Međutim, ovaj rad zavređuje da se pomnije istraži, budući da je autor na jednom mjestu dao cjelovit pregled urbanističkog razvoja gradova na istočnoj obali Jadrana.

Pri obradi izvora autor se uglavnom koristio člancima iz raznih časopisa i u manjem opsegu knjigama, budući da sinteza bilo kakvog razvoja komunalnih društava u Dalmaciji, ili bilo kakva drugačija sinteza ne postoji. Vrijednost knjige je to veća što autor na jednom mjestu daje prikaz određenog vida razvoja tih gradova. Jedina zamjerka mogla bi se uputiti autoru na podatke o broju stanovnika. Naime, na početku prikaza nekog grada autor daje njegov izgled, današnji položaj te broj stanovnika. Te brojke, međutim, vrlo su zastarjele, pa na temelju njih ne bi bilo dobro stvarati bilo kakve zaključke.

Sanjin Bišćan

SÁNDOR LÁSZLÓ, »A ROBOTMUNKA AZ ESTERHAZYAK BUJAKI
URADALMÁBAN A XVIII SZÁZADBAN«
(»TLAKA NA BUJAČKOM VLASTELINSTVU ESTERHAZYJEVIH
U XVIII STOLJEĆU«)

Agrartörténeti Szemle 1981/3—4, str. 515—531

Pisac ovog članka Sándor László nastoji prikazati na primjeru jednog vlastelinstva mijenjanje tlake na vlastelinstvima smještenim na sjeverozapadnoj granici Alfölda u 18. st., tj. u razdoblju prije urbarijalne regulacije, za vrijeme i nakon nje.

Autor prvo govori o smještaju vlastelinskih naselja. Naselja koja su sačinjavala bujačko vlastelinstvo nalazila su se u tri županije: Nógrád, Pest-Pilis-Solt i Heves. Broj tih naselja promjenjiv je tokom stoljeća, i to iz dva razloga: prvi je taj što su se vlastelini često mijenjali (a to naročito karakterizira prvu polovinu 18. st.), a drugi taj što su vlastelini u pojedinim naseljima imali samo dijelove imanja, tj. bili su »dioničari«. Granice imanja ustaljuju se nakon 1755. g. S obzirom na upravu vlastelinska naselja podijeljena su na dva distrikta: bujačkom distriktu pripadaju nogradska sela (Bér, Buják, Héhalom, Palotászatvan) i puste (Alsóbokor, Csór, Kozárg), a heviškom distriktu, ili kako su ga kasnije nazvali turaškom, pripadaju sela (Galgahéviz, Tura, Vácszentlászló, Valkó, Tápiószecső) i puste (Monostor, Gyú) peštanske županije. U heveškoj županiji vlastelinski posjed činili su dio trgovišta Gyöngyös i puste Kürt, Szászberek i Tass; s upravne strane oni su bili specifični po tome što se pustama upravljalo iz Ture (te puste najčešće su davane u arendu), a sam Gyöngyös imao je vlastitog upravitelja.

U drugom poglavlju autor razmatra opseg i sadržaj tlake u razdoblju prije urbarijalne regulacije za Marije Terezije. Tlaka je bila najteži oblik kmetskih

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 19

ZAGREB

1986.

Izdavač: Sveučilište u Zagrebu — Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Centar za povijesne znanosti — Odjel za hrvatsku povijest,
Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Cijena ovog broja iznosi 1.000 đin

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SR Hrvatske - VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informiranje SR Hrvatske pod br. UP-547/2 — 84 — 1984.

RADOVI 19

Za izdavača
dr. *Nikša Stančić*

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

DAMIR AGIČIĆ, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
SANJIN BIŠCAN, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
dr. MIROSLAV BRANDT, Ul. socijalističke revolucije 73, Zagreb
mr. NEVEN BUDAK, Filozofski fakultet, Zagreb
IVO FICOVIĆ, Arhiv Hrvatske, Marulićev trg 21, Zagreb
KLARA FILIPOVIĆ, Šestinski vijenac 22, Zagreb
dr. TEREZA GANZA-ARAS, Obala socijalističke revolucije 8, Zadar
BORISLAV GRGIN, Baštijanova 54, Zagreb
dr. BOGUMIL HRABAK, Cara Uroša 6a, Beograd
IVAN JURIŠIĆ, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1, Zagreb
mr. DUBRAVKO LOVRENOVIĆ, Filozofski fakultet, Račkog 1, Sarajevo
mr. MARIJAN MATICKA, Filozofski fakultet, Zagreb
ANĐELKO MIJATOVIĆ, P. Togliatija 12, Susjedgrad, Zagreb
mr. FRANKO MIROŠEVIĆ, Zavod za prosvjetno-pedagošku službu, Zagreb
dr. ILIJA MITIĆ, P. Budmani 18, Dubrovnik
dr. IVAN OČAK, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1, Zagreb
KREŠIMIR OREMOVIĆ, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
ZVONIMIR PAVIĆ, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
dr. DRAGUTIN PAVLIČEVIĆ, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Krčka 1
DUBRAVKA PEIĆ, Muzej Revolucije, Trg žrtava fašizma, Zagreb
mr. MIRJANA POLIĆ-BOBIĆ, Filozofski fakultet, Zagreb
mr. ŠTEFANIJA POPOVIĆ, Centar za povijesne znanosti, Krčka 1, Zagreb
LJERKA RACKO, Centar za povijesne znanosti, Krčka 1, Zagreb
dr. MIRJANA STRČIĆ, Kumičićeva 42, Rijeka
mr. MLADEN ŠVAB, Jugoslavenski leksikografski zavod Zagreb
ELIZABET TAKAČ, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
mr. BOŽENA VRANJEŠ-ŠOLJAN, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Krčka 1
